

U ní se plně uplatnil autorův konstruující um. Vytvořil ji převážně z potřeb kombinačních, a proto se Helena pohybuje jedinečně v prostoru ohraničeném funkcí ve stavbě příběhu. Je tu jen prostředkem, nikoli cílem, je plně podřízena autorově vůli, musí plnit jeho příkazy. Je však přesto vystižena přesně ve své vnitřní charakteristice: tuší celou faleš své víry, aktivity, práce i svých lásek, ale bojí se přiznat si pravdu, protože je jí ve falši dobře. Upíná se stále k novým, lžím a přímo lačně se zmocňuje klamů. Zaplnila si jimi celý život, jsou jí drahé jeho relikvie. Proto také krach, jejího iluzivního světa je nejtrappnější a nejbanálnější. Autor tu nešetřil na ničem, co mohlo ponížít a urazit tuto lidskou omezenost.

Je tedy Žert románem destrukce iluzí, románem nutného zmaření všeho, co ovládne klam, románem neautentických životů z doby, která sama byla neautentická, poměřena cílem, jež vyznávala. Žert v rovině umělecké výpovědi je kritikou doby, ale i kritikou nepravé reakce na ni. Jen necitlivost by mohla vidět v Ludvíkovi pouhou obětí. Kundera ho celým příběhem vede k sebepoznání, k hořkému prozření: zklamal sám sebe, neboť nedokázal zůstat živý, neuměl ubránit svou autentičnost, proto prohrál...

A zde, v tomto tématu obrany lidské integrity, se setkává zcela přirozeně Kunderovo téma s Vaculíkovým.

Žert pléduje za antiiluzivní vztah ke světu, za reálné vidění a hodnocení všeho, čím je naplněno naše snažení, ale i za „nevylhané a ryzí naděje“, jak řekl Kun.de-ra jinde. Žert zní ve své spodní, utajené melodii výzvou k účasti na době, nikoli výzvou k útěku od doby. Možná že se to neobejde rovněž bez ztrát a omylů, báje to skoro jisté. Ale budou to rány utržené v zápase o naplnění lidského života smyslem. Bude to obrana proti nicotě, jež nás hrozí zahltnout ne-smyslností.

Ludvík prohrál svých patnáct let. Ale octl se před novou, věcnou skutečností. Bude s to se v ní lidsky realizovat? Zřeknuv se Boha pomsty, najde Boha porozumění a milosti? Dobrav se nového poznání, tj. zrušiv nad sebou moc minulosti, bude jí moci vyslat svou odpověď — život v jednotě bytí a činu, svou skutečnou svobodu? Neztroskotá opět o stejně zpustošený svět?

Tyto otázky neklade autor, ale čtenář domýšlející příběh. Autor mu je však vnukl. Roland Barthes v jedné eseji říká, že v literatuře není *čisté* otázky: otázka je vždy jen svou vlastní odpovědí, rozptýlenou a roztržštěnou ve zlomky, mezi nimiž se smysl rozplývá a ztrácí. Nikoliv odpovědi, dané na vzbuzené otázky, ale v rozptýlených a roztržštěných zlomech jev Kunderově románu skryt i jeho smysl, jeho katarze.

Pro Kunderovu prózu je podstatné zrušení ostrého předělu mezi racionálností a živelností, dějovostí a úvahou a využití především intelektuální složky tvoření, která s sebou nese převahu esejismu, kritického postřehu, ideového hodnocení apod. Kundera vždy silně konstruuje, ba kalkuluje, ale nikdy nebeletrizuje teze.